Dr. Sokcsevits Dénes kapta a Jaroslav Šidak-díjat Horvátországban

Az idén hatodik alkalommal megrendezett zágrábi Kliofesten a rangos külföldi történészeknek adományozható Jaroslav Šidak-díjat a Horvát Nemzeti Történettudományi Bizottság javaslatára ***dr. Sokcsevits Dénes****, az MTA BTK Történettudományi Intézet tudományos főmunkatársa kapta. Legfontosabb munkája a Horvátország a VII. századtól napjainkig 2011-ben a budapesti Mundus Novus gondozásában, horvát fordításban pedig 2016-ban a zágrábi Durieux Kiadónál jelent meg.*

A szerző felvételei

– A Jaroslav Šidak-díjat, olyan külföldi történészeknek ítélik oda, akik sokat tesznek azért, hogy országuk történettudományának művelőit és a nagyközönséget is megismertessék a horvát történelemmel, illetve erősítik hazájuk történészeinek kapcsolatait a szakma horvátországi képviselőivel. Hol foglal helyet eddigi pályafutásában ez az elismerés?

– Nagyon boldog vagyok, hogy nekem ítélték oda a Jaroslav Šidak-díjat. Ez a szakmai elismerés eddigi tevékenységem, pályafutásom megbecsülését jelenti. Különösen fontos számomra, hiszen, ahogyan azt Ön is említette, olyan külföldi történészek kapják, akik a nagyközönséget is megismertetik a horvát történelemmel, valamint sokat tesznek hazájuk és Horvátország történettudománya közötti együttműködéséért. Természetesen nagy öröm volt számomra az is, hogy igen sokan gratuláltak, úgy horvátországi, mint magyarországi történészek, barátok, és nem utolsó sorban a magyarországi horvátok.

– Volt ideje egy kis elmélkedésre, hogyan tovább? Mert úgy vélem, hogy az elismerések, talán így van rendjén, kihatnak az ember további szakmai életére.

– Ez mindenképpen ösztönző erő. Az ember úgy érzi, hogy jó úton jár. Amikor eldőlt, hogy történészpályára kerülök, magától értetődőnek éreztem, hogy a horvátok és magyarok történelmi viszonyát fogom tanulmányozni, ez irányban fogok kutatni. Célul tűztem ki magamnak a horvát történelem minél objektívebb bemutatását Magyarországon, de ugyanakkor azt is kezdettől fogva fontosnak tartottam, hogy a horvát közvélemény felé is egy, az ott megszokottnál reálisabb képet közvetítsek a magyar-horvát közös múltról.

Immár harminc éve, amikor Zágrábból hazatértem, pontosabban, amikor elkezdtem történészként dolgozni, szembesültem azzal a ténnyel, hogy a magyar közvélemény igen keveset tud Horvátország történelméről. Sajnos, ez az állítás a magyar átlagember esetében a mai napig fennáll, de a magyar történettudományt, a szakmát illetően már szerencsére egyre kevésbé. A magyar történészkollégák már nyomon követik, és olvassák nemcsak az én publikációimat, hanem a horvát történészek műveit is.

Sokat munkálkodtam azon, hogy összekössem a horvátokat magyar történészekkel. Természetesen ebben szakmai közeledésben mások is szerepet játszottak, így pl. a Közép-európai Egyetem, a CEU doktori programja, amelynek keretében számos fiatal horvát szakember szerzett tudományos fokozatot, s itteni tanulmányai során megismerkedett a magyar szakirodalommal is. Közvetítő munkámban, így közel harminc év után elmondhatom, sikerrel jártam. Magyar-szerb történész konferenciákat többször is szerveztek az 1980-as években, de ilyen típusú magyar-horvát szakmai tanácskozás sajnálatos módon nem volt. Nekem jutott a feladat, hogy megszervezzem az első magyar-horvát konferenciát még 1993-ban Szigetváron, amelyen olyan rangos magyar és horvát történészek voltak jelen, mint például *Ormos* Mária, vagy Miroslav *Kurelac* akadémikusok. Ezután részt vállaltam szinte minden hasonló magyarországi vagy horvátországi tanácskozás szervezésében. Itt említeném a Könyves Kálmán megkoronázásának tiszteletére 2002-ben rendezett konferenciát, mely Mirko *Valentić* professzor, a zágrábi Horvát Történeti Intézet igazgatója kezdeményezésére, aktív közreműködésemmel (a budapesti intézet horvát kérdések iránt nagy érdeklődést mutató munkatársa, *Pálffy* Géza segítségével) és az MTA Történettudományi Intézete akkori igazgatója, Szász Zoltán támogatásával valósult meg. Ez a nagyszabású – húsz magyar és húsz horvát történész részvételével zajló – konferencia Zágrábban volt, de többen előadtunk Zadarban is. Igen nagy előrelépést hozott a magyar és a horvát kollégák együttműködésében, s egyáltalán a szemlélet közelítésében a közös magyar-horvát történelmet illetően. Hasonló nagyszabású rendezvényre Magyarországon, Budapesten 2014-ben került sor, szintén húsz magyar és húsz horvát történész részvételével. Akkor már félállásban a Történettudományi Intézet

munkatársa voltam. Ezen a tanácskozáson már érzékelhető volt a jelentős változás, a kölcsönös fejlődés egymás és közös történelmünk ismerete terén. Ma ez az együttműködés már nagyon „olajozottan" működik, bátran mondhatom, hogy a kollégák közötti kapcsolatfelvételeknél legtöbbször már nincs szükség a közvetítésemre.

– Úgy gondolom, hogy a horvát-magyar történelmi kapcsolatok fejlődésében közrejátszott a „Horvátország a VII. századtól napjainkig" című, 2016-ban horvát nyelven megjelent könyve is.

– A magyar nyelvű kiadványt jelentősebbnek tartom, mivel mindaddig egy könyv sem jelent meg magyarul Horvátország történelméről, és engem ért az a megtiszteltetés, hogy ezt megírjam. A könyv sajnos, vagy inkább örömömre, már nem kapható. Jó lenne újra megjelentetni, mert nagy igény van rá. Ám azóta már eltelt nyolc év, át kellene dolgozni a könyvet, frissíteni a szakirodalmat, és beleírni a tudomány új eredményeit. Valójában csak a kötet utolsó fejezeteit írtam 2011-ben, a többit már jóval előbb, némelyiket két-három évvel korábban. Összesen négy évig dolgoztam a művön…

Visszatérve a kérdéshez: a könyvben összefoglalva megjelent az is, hogyan látják a magyar történészek Horvátország történelmét, valamint a közös horvát-magyar múltat. Mivel a kötet horvát nyelven is megjelent, így ezt a kérdést a horvát olvasók számára is megvilágítja.

– Honnan ez a nagy rajongás a történelem iránt?

– A történelem már gyerekkoromban is nagyon érdekelt. A bátyám ötödik osztályos történelemkönyvét talán többször elolvastam, mint ő maga, annak ellenére, hogy még csak negyedikes voltam. Emlékszem, otthon gyakran néztünk diafilmeket, és édesapám nemcsak meséket mutatott nekünk, hanem filmeket az ősi Egyiptomról, a trójai háborúról… Ezeket a történeteket nagyon szerettem. Egyetemi tanulmányimat a volt Jugoszláviában, Újvidéken (Novi Sad) folytattam, s mivel az akkori magyar Oktatási Minisztérium hibájából, vagy a belgrádi hatalom döntése alapján, nem tanulhattam Zágrábban, azon gondolkodtam, hogyan tovább? Művészettörténetet szerettem voltam hallgatni és néprajzot, de az újvidéki egyetemen erre nem volt lehetőség. A történelmen is gondolkodtam, de arról édesapám lebeszélt, mondván, hogy a szocialista rendszerben nem írhatom meg a valóságot. Így a délszláv nyelvek és irodalom szakot választottam, de nem igazán voltam boldog és elégedett.

Később sikerült közbenjárni, így tanulmányaimat Zágrábban folytathattam, ahol művészettörténetet és régészetet tanultam. Volt egy csodálatos tanárom Radovan *Ivančević*, aki kiváló szakértője volt a reneszánsz művészetnek, és az ő javaslatára diplomamunkámban a Corvin Mátyás udvarában munkálkodó dalmát művészekről írtam. Ivančević professzor tanácsára a kérdés teljes magyar nyelvű szakirodalmát mutattam be dolgozatomban, hiszen az a horvát kutatók számára a nyelvi nehézségek miatt jórészt elérhetetlen volt. Angol és német nyelvű könyvek, tanulmányok természetesen voltak a témáról. Talán ha jobban belegondolok, akkor alakulhatott ki az érzékem a szintézis-alkotáshoz, akkor kaptam ihletet az ilyen jellegű íráshoz. Emlékszem, mindent elolvastam, a legrövidebb folyóiratcikktől a több kötetes könyvig. Többen javasolták, hogy diplomamunkámat rövidített változatban jelentessem meg az akkori legrangosabb művészettörténeti folyóiratban. Erre azonban sajnos nem került sor, mivel bevonultam katonának, és sem időm sem lehetőségem nem volt arra, hogy diplomamunkámból tanulmányt írjak.

Amikor hazatértem sokan azt mondták, hogy mindez nagyon szép és jó, hogy művészettörténetből és régészetből diplomáztál, de állást sajnos nem tudunk neked adni. Sok lehetőségem nem volt, vagy újságíró leszek az akkori Narodne Novine szerkesztőségénél, vagy a pécsi horvát-szerb szakon tanítok. Természetesen a katonai szolgálat után próbáltam munkát találni mint művészettörténész. Múzeumtól múzeumig, művészettörténeti, régészeti intézetekig, műemlékvédelmi intézményekig mentem, de nem jártam sikerrel. Nyíltan megmondták, legalább is a régészek, hogy az, ami őket érdekli Horvátországról, vagy a Balkánról, azt elolvassák angolul vagy németül.

Így egy ideig, mint tolmács és idegenvezető dolgoztam. A katonaság idején idegenvezetői tanfolyamon tanultam, mert az angol nyelvtudásomnak köszönhetően itt Budapesten szolgáltam, a repülőtéren. Azon idegenvezető barátaim révén, akik tagjai voltak a Magyar-Török Baráti Társaságnak, ismerkedtem meg *Hóvári* Jánossal, a szervezet akkori elnökével, az MTA Történettudományi Intézete tudományos munkatársával, aki a Pécsi Tudományegyetemen tanított történelem szakon. Mivel sokat tudtam a balkáni országokról, egy törökországi utazásuk alkalmával megkértek, hogy tartsak velük, legyek idegenvezetőjük a Balkánon, és mutassam be a bizánci művészetet Isztambulban. Abban az időben Hóvári Jánost kérték fel egy Balkanisztikai Szeminárium megalapítására Pécsett. A törökországi út után felkeresett, és megkérdezte, hogy szeretnék-e a tanszéken dolgozni. Természetesen igent mondtam, de nem sikerült a történelmi tanszéken elhelyezkednem, mivel nem volt szabad státusz. Én akkor a Narodne Novine szerkesztőségénél dolgoztam, viszont a pécsi horvát-szerb katedrán felszabadult egy hely, mivel *Prodán* Ágnes akkor egy időre távozott onnan. *Dr. Barics* Ernő beszélt rá, és 1991-től kezdtem el dolgozni az akkor már horvát tanszéken. Szerencsémre párhuzamosan lehetőség nyílt a történelem tanszéken is. Pécsett doktoráltam és habilitáltam történettudományból. A magyar-horvát múlt történeti sztereotípiát kutattam, s e témából monográfiát jelentettem meg, Budapesten magyar, Zágrábban horvát nyelven. A Balkanisztikai Szeminárium ke-

retében is oktattam. Egyetemi pályafutásom végén 2008-tól a PTE BTK Szlavisztika Intézet igazgatója, valamint a Horvát Nyelv és Irodalom Tanszék tanszékvezetője voltam hat évig.

– Majd jött újra Zágráb, vagyis a 2014. január 3-án megnyitott zágrábi Magyar Intézet, melynek Ön lett az igazgatója.

– Igen, erre a felkérésre nem tudtam nemet mondani. Nagy kihívás volt számomra, de mivel igen aktív voltam a magyarországi horvátok kulturális életében, és a magyar-horvát kulturális kapcsolatok terén már korábban is szerepet vállaltam, és sok magyar és horvát írót, művészt ismertem, így mertem igent mondani a felkérésre.

Itt egy kicsit visszamennék az időben 1990-ig, és itt említenék számos személyt és intézményt, akik segítettek, vagy akikkel együtt dolgoztam. Barics Ernőnek köszönhetően ismertem meg *Újvári* Jenőt, a Janus Pannonius Múzeum igazgatóját, akinek kitűnő kapcsolata volt Ante *Sorić*-csal, a zágrábi Muzejsko-galerijski prostorral igazgatójával. Számos rangos kiállítást rendeztünk Pécsett és Zágrábban. Ennek köszönhetően ismerkedtem meg a zágrábi kollégákkal, akik később segítették munkámat. *Vidákovics* Antal akkoriban alapította a pécsi Horvát Színházat. A kezdetektől támogattam munkáját, és gyümölcsöző kapcsolat alakult ki a horvátországi színházi élet képviselőivel is. Később Vidákovics Antal és Tahir *Mujičić*, az ismert zágrábi vígjátékíró, megalapították a Csopor(t)-Horda galériát. A közös munka során megismertem a horvát művészi elitet. Itt említhetném még az August Šenoa Horvát Klubbot, ahol rengeteg kiállítást szerveztünk, de voltak irodalmi estek is. A klub vezetése javaslatomra, vagy *Blazsetin* István javaslatára a legrangosabb horvát írók, költők és festők voltak a vendégeink. Mindez nagyon nagy támasz volt a számomra, és jelentősen megkönnyítette a kezdeti időket az akkor alakuló Zágrábi Magyar Intézetben.

– Ez idő tájt látott napvilágot, pontosabban 2016-ban, az Ön által fordított válogatás Pilinszky *János verseiből „Čovjek je ovdje nedostatn za ljubav" (Az ember itt kevés a szeretetre) címmel. Hogyan keletkezett ez a kötet?*

– A zágrábi Magyar Intézet vezetése számomra sok stresszel járt, gyakran felébredtem éjszaka, és nem tudtam elaludni. És mit tegyek, már az olvasásra is ráuntam, elég volt. Valami alkotásra vágytam. Így került a kezembe Pilinszky János verseskötete, és nekiláttam a fordításnak. (Műfordítással már korábban is foglalkoztam persze, sőt néhány Pilinszky, Tandori, Petri György versfordításom meg is jelent már a magyarországi horvátok Riječ című irodalmi folyóiratában.) Ez nem igényelte, hogy a számítógép előtt üljek, az más, amikor novellát vagy regényt fordítok, a versfordításokat jegyzetfüzetbe is fel lehet jegyezni. Így várt engem az éjjeliszekrényemen a Pilinszky-kötet, a jegyzetfüzet és a ceruza. Amikor nem tudtam aludni, lefordítottam egy-egy versét.

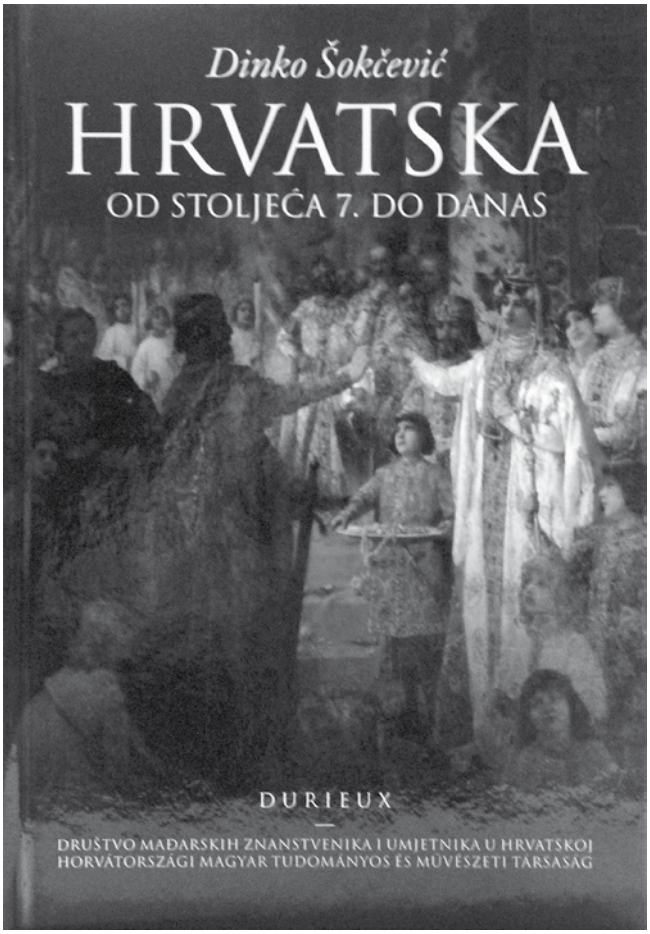

Már annyi összegyűlt, hogy megjelenhetett kötetben is. Mindaddig csak pár Pilinszky-költemény volt horvát nyelvre ültetve, részben Enver *Čolaković* tollából, és volt, amit a zágrábi Hungarológiai Tanszék hallgatói fordítottak.

A Zágrábi Magyar Intézet legelső, 2014-ben a magyar kultúra napján szervezett programja egy Pilinszky-est volt. *Vidákovics* Szlaven és *Gyurity* István magyarul s horvátul olvasták a műveket. Az esten jelen volt Tahir Mujičić horvát író is, akinek nagyon megtetszettek a fordításaim. Elvitte őket a Poezija, a Horvát Írók Egyesülete folyóirata szerkesztőségébe. Ivan *Hercegnek*, a Poezija szerkesztőjének ugyancsak megtetszettek a versfordításaim, így azok ott jelentek meg először, majd egy pályázatnak köszönhetően önálló kötetben is. A horvát nyelvű Pilinszky-kötetet 2017 januárjában, a magyar kultúra napján mutatta be intézetünkben Tonko *Maroević* akadémikus. Az est keretében beszélgetést folytattam vendégünkkel, *Kovács* Péterrel, Pilinszky János unokaöccsével.

Pilinszky-fordításaim még egyszer szerepet kaptak horvátországi munkám során: 2017 szeptemberében Magyarország volt a díszvendége a legrangosabb horvát komolyzenei fesztiválnak, a Varasdi Barokk Estéknek. Ennek keretében szerveztem meg *Varnus* Xavérral egy Bach-Pilinszky estet, ahol a kiváló orgonaművész a nagy barokk zeneszerző műveit játszotta a varasdi székesegyházban, a helyi színház művészei pedig a zenedarabok szünetében felolvastak Pilinszky-versfordításaimból.

Zágrábi munkám során nagy élmény volt számomra, hogy megismerkedhettem a legkiválóbb magyar és horvát művészekkel: írókkal, filmrendezőkkel, zenészekkel, képzőművészekkel. Közülük többel is barátok lettünk. Valamennyiükről nem is emlékezhetek most meg, de egyet közülük, a nemrégiben elhunyt kiváló, kétszeres Oscar-díjas filmproducert, Branko *Lustig*ot mindenképpen megemlíteném (a Schindler listája és a Gladiátor filmekért kapta a díjat). Lustig nemcsak tehetséges filmes volt, de embernek is kiváló. Egykori auschwitzi fogolyként, holokauszt-túlélőként nem volt benne szemernyi gyűlölet sem a németek, sem a magyarok iránt (munkaszolgálatos apját 1945 tavaszán a Muraközben egy magyar katonatiszt ölte meg). A népek közötti megértés és tolerancia híve volt, s cselekedni is igyekezett az ügy érdekében. Egy általam szervezett, Budapest zsidó kultúráját bemutató programon, egészen pontosan a Budapest Klezmer Band zágrábi koncertjén ismertem meg. Valahogy szinte rögtön összebarátkoztunk (ha találkoztunk, mindig magyarul köszöntött). Rendszeres vendége lett a Magyar Intézet nagyobb rendezvényeinek, s Intézetünk partneri kapcsolatot alakított ki az általa minden évben megszervezett zágrábi Tolerancia Fesztivállal. A fesztivál díszvendége 2015-ben *Szabó* István volt.

A fesztivál keretében Intézetükben sikerült megszerveznem egy beszélgetést „Szocialista államhatalom és filmművészet" témájában Szabó Istvánnal és Branko Lustiggal, amit én vezettem. Nagy élmény volt számomra velük beszélgetni, ráadásul Intézetünk számára a horvát médiában is áttörést jelentett az esemény, mert végre bekerültünk programunkkal a horvát televízió vezető kulturális műsorába, ami addig nem sikerült. Amúgy a beszélgetés során Lustig bírálta erősebben a szocialista rendszer filmesekhez fűződő viszonyát. Neki egy már teljesen előkészített forgatását állította le a jugoszláv hatalom, emiatt ment ki Amerikába és csinált fényes filmes karriert. Miután nyugdíjba vonult, hazatért azonban Zágrábba.

– Ön a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetének tudományos főmunkatársa. Elmondaná nekünk, mit is jelent pontosan ez?

– Intézetünk, amely idén szeptember 1-jéig a Magyar Tudományos Akadémia intézményhálózatának része volt, a magyar történettudomány legrangosabb műhelyének számít. Megtiszteltetés számomra, hogy itt dolgozhatok. A tudományos kutatáson és tudományos művek írásán, publikálásán kívül feladataim közé tartozik a magyar és horvát történettudomány közötti kapcsolatok szervezése, konferenciák, szakmai találkozók megrendezése is.

– Milyen tervei vannak? Jelenleg dolgozik valamin?

– Idén két kisebb könyv kéziratát fejeztem be. Azt, amelyik a bajai Páduai Szent Antal-templom és plébánia történetét mutatja be, egy fiatal bajai történésszel, *Fábián* Borbálával közösen írtuk. Remélem, jövőre megfelelő támogatást nyerünk a kötethez, és tavasszal megjelenhet. A másik a bunyevácok történetét magyar nyelven röviden bemutató munka, ami reményeim szerint jövő év februárjában lát napvilágot a Croatica Kiadónál Budapesten. Az Országos Horvát Önkormányzat felkérésére meg kívánom írni a magyarországi horvátok rövid történetét, mert több horvát nyelvű hazai és horvátországi kiadású monográfia is létezik egyes népcsoportjainkról, de magyar nyelvű összefoglaló munka nincs, s a magyar közvélemény nagyon keveset tud rólunk emiatt. Egy másik tervem teljesen más témához kötődik: kutattam az 1956-os magyar forradalom horvát sajtóvisszhangját, mind a jugoszláviai horvát, mind pedig a horvát emigráció sajtójában (magyarul a Limes című folyóiratban írtam erről tanulmányt 2006-ban). Most elkezdtem az események (illetve a titói korszak 56-tal kapcsolatos politikájának) még élő horvátországi tanúit felkutatni, s velük interjúkat készíteni. A sajtóvisszhangról és e kutatások eredményeiről jövő őszre tervezek könyvet megjelentetni egy zágrábi kiadónál.

– Ha végigtekintünk eddigi pályafutásán, akkor Önt valaki a tenyerén hordozta. Vagy tévedek?

– Hiszek abban, hogy feladatunk van az életben: én magyarok és horvátok közeledésének elősegítését és saját magyarországi horvát közösségem kultúrájának ápolását, gazdagítását tekintem annak immár sok-sok év óta. Így, egy hónap híján 60 évesen, több évtizedes pályafutásom tapasztalataival, eredményeivel a háttérben merek válaszolni a kérdésére. A magyar gondviselés szónál érzésem szerint a latin providentia és pontos horvát megfelelője, a providnost jobban fedi azt, amit életem során tapasztaltam. Tudniillik azt, hogy Isten úgy látja előre (ez a providentia és a providnost jelentése), oly módon irányítja életünket és terelget minket szelíden egy olyan irányba, amelynek követése révén a legtöbb értéket hozhatjuk létre mások, embertársaink és a társadalom számára. Ez az út azonban az egyén számára néha terhes, néha úgy érzi, túl sok áldozatot kell hoznia érte, például a magánéletemben ezért nem mindig éreztem úgy, hogy Isten a tenyerén hordozna. Életem váratlan fordulatait áttekintve azonban mégiscsak úgy látom, minden megélt változás ezt a nemes célt szolgálta.

Gohér Krisztina

Az Országos Horvát Nap keretében Dr. Sokcsevics Dénes megkapta az Országos Horvát Önkormányzat emlékplakettjét „A magyarországi horvát kultúra területén végzett kiemelkedő munkásságért", ehhez is szívből gratulál a BARÁTSÁG *szerkesztősége!*